

УДК 338.4.1

Баженков Є. В.,

Ispartak@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0117-294X,

здобувач, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ

МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті досліджено модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Проаналізовано важливість діагностики для стратегічного управління освітньої галузі. Перелічено базові функції діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Проілюстровано інструментальне забезпечення базових функцій діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Наведено основні результати, які забезпечує оціночна функція діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Також перелічено результати, які забезпечує діагностична функція в системі стратегічного управління освітньої галузі. Виокремлено основні результати рекомендаційної функції в системі стратегічного управління освітньої галузі. Визначено основні фактори, які вплинули на створення об'єктивних умов, що стали передумовами для виникнення проблем. Проілюстровано модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Перелічено основні фактори, що забезпечують діагностику в системі стратегічного управління освітньої галузі. Проаналізовано основні типи моделі, які дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між базовими й опосередкованими показниками або індикаторами. Досліджено, від чого залежить ефективність функціонування освітньої галузі. Виокремлено основну мету діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі. Визначено основні наслідки детального планування, моделювання й постійного контролю процесу діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі. Перелічено взаємопов'язані етапи, з яких складається діагностика системи стратегічного управління освітньої галузі. Визначено основні можливості, які надає комплексний характер діагностики системи стратегічного управління в освітній галузі. Виявлено причини, які спонукають до використання діагностики у внутрішньогалузевому середовищі. Розглянуто кінцеву мету комплексної діагностики. Зроблено висновки щодо моделі діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі, її основної мети та важливості.

Ключові слова: діагностика, стратегічне управління, освітня галузь, функції, ефективність.

Bazhenkov Ye. V.,

Ispartak@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0117-294X,

Postgraduate, Academician Yuri Bugay International University of Science and Technology, Kyiv

DIAGNOSTIC MODEL IN THE SYSTEM OF STRATEGIC MANAGEMENT OF THE EDUCATION INDUSTRY

Abstract. The article examined the model of diagnostics in the system of strategic management of the educational industry. The importance of diagnostics for the strategic management of the educational industry was analyzed. The basic diagnostic functions in the system of strategic management of the educational sector were listed. Instrumental provision of basic diagnostic functions in the system of strategic management of the educational sector was illustrated. Reasonable results provided by the evaluation function of diagnostics in the system of strategic management of the educational sector were presented. The results provided by the diagnostic function in the system of strategic management of the educational sector were also listed. The main results of the recommendation function in the system of strategic management of the educational sector were highlighted. The main factors that influenced the creation of objective conditions that became prerequisites for the emergence of problems were determined. The diagnostic model in the system of strategic management of the educational sector was illustrated. The main factors providing diagnostics in the system of strategic management of the educational sector were listed. The main types of models that allow structuring and identifying relationships between basic and indirect parameters or indicators were analyzed. It was investigated what the effectiveness of the functioning of the educational sector depends on. The main purpose of diagnostics of the system of strategic management of the educational sector was singled out. The main consequences of

detailed planning, modeling and constant control of the diagnostic process of the strategic management system of the educational sector were determined. The interrelated stages that make up the diagnosis of the system of strategic management of the educational sector were listed. The main opportunities provided by the comprehensive nature of diagnostics of the strategic management system in the educational sector were determined. The reasons that lead to the use of diagnostics in the intra-industry environment were identified. The ultimate goal of comprehensive diagnostics was considered. Conclusions were made regarding the diagnostic model in the system of strategic management of the educational sector, its main purpose and importance.

Key words: diagnostics, strategic management, educational sector, functions, efficiency.

JEL Classification: I21, M19, O29, C49

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-08>

Постановка проблеми. Мінливість у освітній галузі під впливом глобальних викликів обумовлює необхідність застосування сучасної методології діагностування в процесі формування механізму забезпечення стратегічного управління в освітній галузі, здатного сприяти зважено, оперативному, функціонально-орієнтовно та системно задовольняти потреби мультирівневого внутрішньогалузевого управління в синтетичній і аналітичній інформації щодо функціонування та розвитку освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та прикладні засади діагностики досліджували І. Білах, О. Шнайдер, Г. Григор'єв, О. Гетьман, В. Забродський, Д. Ендовицький, Т. Ковальчук, Л. Лігоненко, Є. Масленніков, Т. Мулик, Г. Швиданенко, Ю. Овчаренко, О. Побережець, М. Рибаків, Ж. Рішар, Г. Савицька, Ю. Сафонов, І. Яцкевич та ін. Зауважимо, що, незважаючи на певну кількість наукових досліджень щодо застосування діагностики у соціально-економічних системах, залишається невирішеним методичне забезпечення формування моделі діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження моделі діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для стратегічного управління освітньої галузі діагностика – це домінуюча система інструментів управління, яка сфокусована на комплексному дослідженні соціально-економічної діяльності в освітній галузі з метою формування масивів аналітичної або синтетичної інформації, придатних висновків і прогнозів для використання при обґрунтуванні стратегічних управлінських рішень щодо пріоритетних дій, які забезпечать належне функціонування та розвиток освітньої галузі, а також виокремлення негативних явищ та процесів із обґрунтуванням шляхів і засобів їх припинення або усунення.

Базові функції діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі:

– оціночна – визначає стан освітньої галузі, отримання цільових параметрів та відповідність потенційним можливостям;

– діагностична – сприяє детальному дослідженню причин відхилення показників діяльності у освітній галузі від визначених параметрів і критеріїв, виявлення ознак невідповідності фактичних індикаторів від запланованих;

– рекомендаційна – сприятиме обґрунтуванню пропозицій щодо системи стратегічного управління в освітній галузі з метою забезпечення стратегії внутрішньогалузевого розвитку та потенційних можливостей.

Інструментальне забезпечення базових функцій діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі візуалізовано на рис. 1.

Оціночна функція діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі забезпечує отримання наступних результатів:

– визначення ступеня досягнення цілей стратегічного управління в освітній галузі;

– контрольовані та неконтрольовані фактори впливу на систему стратегічного управління освітньої галузі;

– ступінь вирішених завдань, які забезпечує система стратегічного управління освітньої галузі;

– формування інноваційних підходів у системі стратегічного управління освітньої галузі.

Діагностична функція в системі стратегічного управління освітньої галузі забезпечує отримання наступних результатів:

– аналітична та синтетична візуалізація стратегічних індикаторів у системі стратегічного управління освітньої галузі;

– визначити кількісну та якісну величину впливу суттєвих індикаторів освітньої галузі;

– виявити екстенсивні та інтенсивні аспекти в освітній галузі;

– оперативне, тактичне та стратегічне реагування на прояви екзогенного й ендогенного середовища;

– отримати якісну характеристику стану освітньої галузі на основі якісних і кількісних параметрів.

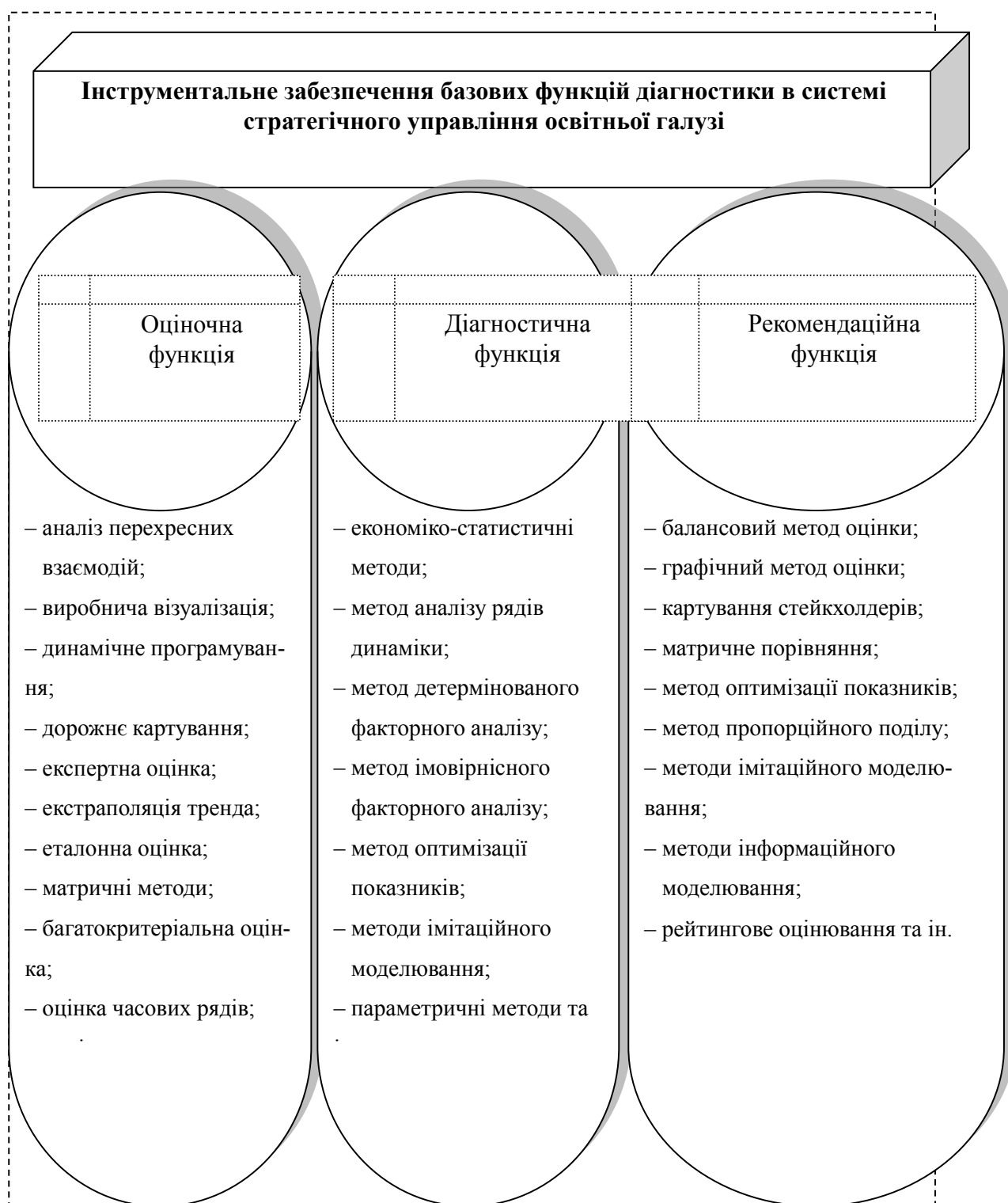

Рис. 1. Інструментальне забезпечення базових функцій діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі

Рекомендаційна функція в системі стратегічного управління освітньої галузі забезпечує отримання наступних результатів:

- визначення області потенційних можливостей розвитку освітньої галузі;
- пошук резервів розвитку індикаторів освітньої галузі на основі вивчення міжнародного

досвіду та досягнень науки й практики з урахуванням української національної ідентичності;

- розробка рекомендацій і заходів щодо використання управлінського потенціалу освітньої галузі;
- узагальнення результатів діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі;

– формування оперативних, тактичних та стратегічних завдань розвитку системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів.

Таким чином, діагностика відіграє суттєву роль у системі дослідження стратегічного управління освітньої галузі та її розвитку. Результати діагностики закладають фундамент для прийняття обґрунтованих, достовірних, неупереджених та зважених рішень у системі стратегічного управління освітньої галузі. Якість і масштабність проведеного дослідження в межах діагностичної функції буде істотно впливати на ефективність прийнятих рішень у системі стратегічного управління освітньої галузі.

Погодимось, що для діагностики проблем управління організаційною структурою важливо мати уявлення про об'єктивні умови, які створюють передумови для виникнення проблем, але безпосередньо їх не формують. На створення цих умов для здійснення організаційних змін вплинули наступні фактори:

- географічне охоплення;
- масштаб змін за часом;
- незворотність наслідків організаційних змін;
- організаційне охоплення;
- потреба в ресурсах;
- рівень фіксованих витрат у разі припинення програми організаційних змін;
- стратегічні взаємозв'язки між різними підрозділами, бізнес-одинацями або реалізованими проектами;
- ступінь спеціалізації використовуваних у ході стратегічних змін активів;
- технічна складність реалізації [1].

Модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі відображена на рис. 2.

Діагностику в системі стратегічного управління освітньої галузі забезпечує:

- методологічний інструментарій діагностики: мета, завдання, параметри, принципи, функції, обмеження;
- концептуальний і методичний інструментарій: концепція, регламенти, формат, моделювання, моніторинг, оцінка;
- мультипараметричний інструментарій: показники та індикатори діагностики.

При діагностиці системи стратегічного управління освітньої галузі застосовуються три типи моделі, які дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між базовими й опосередкованими показниками або індикаторами:

– дескриптивні моделі – моделі описового характеру, які є базовими для оцінки системи стратегічного управління освітньої галузі;

– предикативні моделі – моделі прогнозного характеру, які застосовуються для передбачення показників системи стратегічного управління освітньої галузі;

– нормативні моделі – моделі порівняння фактичних показників системи стратегічного управління освітньої галузі з очікуваними, які застосовуються для дослідження стратегічного потенціалу у внутрішньогалузевому середовищі.

Ефективність функціонування освітньої галузі залежить насамперед від того, відповідають або не відповідають стратегічні управлінські рішення реальному стану освітнього середовища з урахуванням потенціалу освітньої галузі. Базою для обґрунтування та прийняття оптимальних стратегічних управлінських рішень має бути діагностика ефективності системи управління та розвитку освітньої галузі. У процесі діагностики всі сфери діяльності освітньої галузі досліджуються й оцінюються з позицій досягнення кращого соціально-економічного результату за рахунок оптимально ефективного використання наявних внутрішньогалузевих ресурсів.

Таким чином, основною метою діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі є візуалізація її стану та виявлення певних змін у ньому з метою формування майбутніх перспектив розвитку освітньої галузі та реалізації стратегічного потенціалу. Тому при досягненні поставленої мети на основі формування інформаційно-аналітичної сукупності показників або індикаторів діагностики можна говорити про перехід до вибору соціально-економічної політики і стратегії шляхом розробки та прийняття стратегічних управлінських рішень у освітній галузі.

При детальному плануванні, моделюванні й постійному контролі процесу діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі знизиться ризик отримання недостовірних результатів та підвищиться ефективність системи внутрішньогалузевого управління. Діагностика у системі стратегічного управління освітньої галузі повинна постійно удосконалюватися з урахуванням розвитку цифрової економіки та процесів діджиталізації, що сприятиме внутрішньогалузевій результативності та ефективності.

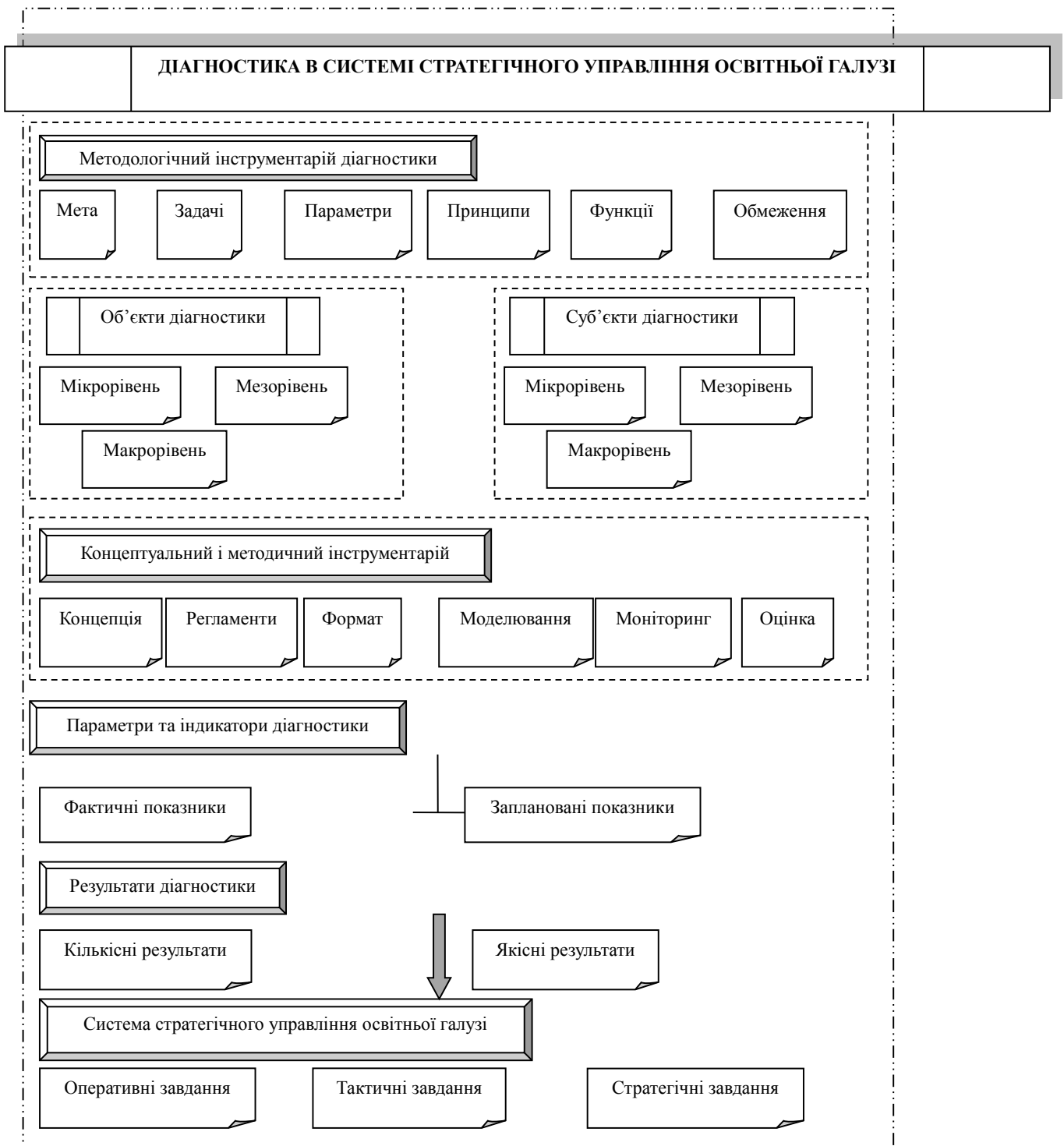

Рис. 2. Модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі

Діагностика системи стратегічного управління освітньої галузі складається з взаємопов'язаних етапів:

- підготовчий етап – формування концептуальної основи процесу діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі;
- дослідження екзогенного й ендегенного середовища освітньої галузі;
- діагностика процесу управління забезпеченням діяльності в освітній галузі;

- діагностика процесу управління основною діяльністю в освітній галузі;
- діагностика процесу контролінгу в освітній галузі;
- комплексна діагностика системи стратегічного управління в освітній галузі та пошук потенційних можливостей і резервів.

Комплексний характер діагностики системи стратегічного управління в освітній галузі дозволяє простежити циклічність впливу певних факторів, взаємозв'язок внутрішньогалузевих явищ і

процесів, візуалізувати їм об'єктивну та неупереджену оцінку, проаналізувати прямі або зворотні зв'язки між процесами, явищами та діями, які впливають на систему стратегічного управління та розвитку освітньої галузі.

Погодимося, що трансформаційні процеси сьогодення та транспарентність у макроекономічному просторі країни спонукають до використання діагностики у внутрішньогалузевому середовищі для отримання структурованої, об'єктивної й обґрунтованої різнопланової аналітичної та синтетичної інформації, що дозволить зорієнтуватися у майбутніх індикаторах розвитку освітньої галузі [2].

Незважаючи на множинність застосовуваних у процесі здійснення діагностики методів, забезпечити отримання повної та достовірної інформації про стан внутрішньогалузевого середовища освітньої галузі можливо лише за умов комплексного її проведення. Комплексна діагностика неодмінно повинна охоплювати такі методи обробки синтетичної або аналітичної інформації, які дозволятимуть розмежовувати різні стани освітньої галузі та системи її управління, у тому числі коло проблем, які їх супроводжують. Кінцевою метою комплексної діагностики виступатиме надання аналітичної інформації задля належного обґрунтування процесу прийняття стратегічних рішень, які забезпечать розвиток освітньої галузі.

Таким чином, діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі відображає причинно-наслідкові зв'язки та залежності компонентів внутрішньогалузевої соціально-економічної системи. Діагностика візуалізує агрегований висновок про функціональне середовище та стан об'єкта, який формується на основі різноманітної синтетичної й аналітичної інформації, її синтезу, зіставлення та інтерпретації з метою прийняття відповідних управлінських рішень. Основною метою діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі є візуалізація її стану та виявлення певних змін у ньому з метою формування майбутніх перспектив розвитку освітньої галузі та реалізації внутрішньогалузевого стратегічного потенціалу. При досягненні поставленої мети на основі формування інформаційно-аналітичної сукупності показників або індикаторів діагностики можна говорити про перехід до вибору соціально-економічної політики і стратегії шляхом розробки та прийняття стратегічних управлінських рішень у освітній галузі.

Діагностика спрямована на виявлення характеру впливу факторів, контрольованих або неконтрольованих, відхилень від заданих параметрів та виявлення патології у функціональному внутрішньогалузевому середовищі.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі – це систематизоване дослідження та оцінка основних напрямків діяльності в освітній галузі, яка проводиться для візуалізації її поточного стану та виявлення стратегічного потенціалу і внутрішніх резервів, що можуть бути націлені на подальший розвиток внутрішньогалузевого середовища. Результатом

діагностики є агреговані висновки про доцільність прийняття певних стратегічних управлінських рішень щодо вирішення наявних або потенційних проблем у освітній галузі. При здійсненні діагностики складних аспектів діяльності в освітній галузі важливим аспектом (моментом) є з'ясування основних ознак потенційних ускладнень або наявних можливостей у системі стратегічного управління освітньої галузі. Для виявлення причин виникнення проблем у системі стратегічного управління освітньої галузі обґрунтовуються їх суть, методи та способи дослідження, критерії класифікації, параметри та моделі представлення результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верескун М. В., Захаров С. В. Організаційна діагностика як фактор розвитку промислових підприємств. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5682>.
2. Білах І. Б. Формування механізму економічної безпеки у видавничій галузі : дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03. Одеса, 2021. 235 с.
3. Ендовицький Д. А., Щербаков М. В. Зміст попереднього діагностичного аналізу фінансової неспроможності організацій. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2005. № 12. С. 12-14.
4. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
5. Сергій Захарін: освіта – це ще й галузь економіки. URL: <https://osvita.ua/blogs/79657/>.
6. Парпан У. Стратегічний потенціал реформування системи вищої освіти в Україні. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategichniy-potentsial-reformuvannya-sistemi-vischoyi-osviti-v-ukrayini>.
7. Николаєнко С. Якість вищої освіти України – погляд у майбутнє. *Світ фінансів*. 2006. Вип. 3(8). Жовтень. С. 7-22.
8. Поступальний розвиток сфери науки і освіти - запорука утвердження нації. URL: <http://www.golos.com.ua/article/335105>.
9. Сергієнко Т. Вплив сучасної освіти на сталий розвиток суспільства. URL: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189242>.
10. Крайнік О. М., Сергієнко Т. І. Теоретичні аспекти особливостей міжнародного співробітництва у галузі освіти в Україні. *Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції "Реалізація спільних міжнародних проектів та реформування відносин: наука, виробництво і ринок"* / відповідальний за випуск П. О. Тесленко. Project, program, Portfolio Management. Одеса : Балан В.О., 2018. № 1. 116 с.

REFERENCES

1. Vereskun, M. V. and Zakharov, S. V. Orhanizatsijna diahnostryka yak faktor rozvytku

promyslovykh pidpriemstv, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5682>.

2. Bilakh, I. B. (2021), Formuvannia mekhanizmu ekonomichnoi bezpeky u vydavnychij haluzi : dysert. na здобuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.03. Odesa. 235 s.

3. Endovyts'kyj, D. A. and Scherbakov, M. V. (2005), Zmist poperedn'oho diahnostychnoho analizu finansovoi nespromozhnosti orhanizatsij, *Ekonomichnyj analiz: teoriia i praktyka*, № 12, s. 12-14.

4. Hryhor'iev, H. S. (2017), Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoho rehuliuвання finansovo-ekonomichnykh protsesiv v umovakh hlobalizatsii : monohrafiia, Oldi-plius, Kherson, 380 s.

5. Serhij Zakharin: osvita – tse sche j haluz' ekonomiky, available at: <https://osvita.ua/blogs/79657/>.

6. Parpan U. Stratehichnyj potentsial reformuvannia systemy vyschoi osvity v Ukraini, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategichnyj-potentsial-reformuvannya-sistemi-vischoyi-osviti-v-ukrayini>.

7. Nikolaienko S. (2006), Yakist' vyschoi osvity Ukrainy – pohliad u majbutnie, *Svit finansiv*, Vyp. 3(8). Zhovten'. S. 7-22.

8. Postupal'nyj rozvytok sfery nauky i osvity - zaporuka utverdzhennia natsii, available at: <http://www.golos.com.ua/article/335105>.

9. Serhiienko T. Vplyv suchasnoi osvity na stalyj rozvytok suspil'stva, available at: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189242>.

10. Krajnik, O. M. and Serhiienko, T. I. (2018), Teoretychni aspekty osoblyvostej mizhnarodnoho spivrobitnytstva u haluzi osvity v Ukraini. Tezy dopovidej I Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii "Realizatsiia spil'nykh mizhnarodnykh proektiv ta reformuvannia vidnosyn: nauka, vyrobnytstvo i rynek", vidpovidal'nyj za vypusk P. O. Teslenko, *Project, program, Portfolio Management*, Balan V.O., Odessa. № 1. 116 s.

Стаття надійшла до редакції 19 липня 2022 року